

Едуард Помиткін
Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України,
м. Київ

УДК

Створення сприятливої емоційної атмосфери на уроці як чинник успішної професійної взаємодії учителя з учнем

Емоційне ставлення учня до вчителя, як правило, зумовлює його мотиваційну готовність до міжособистісної взаємодії з педагогом та до процесу навчання взагалі. Слід зазначити, що останнім часом мотивація навчання школярів неухильно знижується. Ще на початку 90-х років бажання учнів відвідувати школу помітно згасало у 4-х-5-х класах, коли від одного класного керівника вони переходили до взаємодії з різними вчителями і, нерідко, відчували нестачу уваги. Нині ж спостерігається недостатній рівень мотивації до навчання в учнів навіть перших класів. Ця тривожна тенденція свідчить про відсутність у навчально-виховному процесі необхідних позитивних емоційних зв'язків між учителем і учнями, нездатність певної частини педагогів до встановлення сприятливої емоційної атмосфери на уроці. Нерідко саме ці педагоги скаржаться на небажання школярів вчитися, низькі здібності дітей та їх негативне ставлення до школи.

Разом із цим, пригадуючи шкільні роки, дорослі люди згадують не формули й теореми, накреслені на дошці, а, передусім стосунки та випадки, які характеризуються певною емоційною насиченістю. Отже для вчителя завданням надзвичайної важливості є створення у процесі організації учбової діяльності позитивної емоційно насиченої психологічної атмосфери. Це завдання вимагає знань щодо природи емоцій, закономірностей їх перебігу, а головне – оволодіння здатністю здійснювати психологічну рефлексію та керувати власними емоційними станами.

Мета статті полягає у висвітленні психологічних характеристик емоційно-почуттєвих станів особистості, обґрунтуванні здатності до встановлення сприятливої емоційної атмосфери на уроці як чинника успішної професійної взаємодії учителя з учнем.

Серед дослідників емоцій, мабуть, найвагоміший внесок у вивчення цієї проблематики здійснив американський психолог К.Ізард. У своїй фундаментальній праці «Психологія емоцій» вчений відзначає, що існують два підходи до визначення місця та ролі емоцій у природі людини. Прихильники першого вважають, що смислом людського існування має бути пізнавально-інтелектуальна діяльність, а отже освіта має бути спрямована на знайомство дитини з фактами, оволодіння теоріями, процес накопичення інформацією.

Інші вчені схильні відносити людину до істот емоційних або ж емоційно-соціальних. На їх думку смисл нашого існування має афективну, емоційну природу: ми оточуємо себе тими людьми та речами, до яких маємо емоційну прихильність. З цієї точки зору навчання через переживання не менш, а можливо, більш важливе, ніж накопичення інформації [3, с.16].

За визначенням, поданим Г.С.Костюком, емоції та почуття розглядають як «різноманітні переживання людини, в яких відображається хід її життєвих взаємовідношень із зовнішнім світом і іншими людьми» [5, с.334].

Вищим продуктом розвитку емоцій вважають почуття. Так, короткочасна емоція подиву може трансформуватися у почуття зацікавленості, а надалі – у стійкий інтерес. Емоції людини можуть бути як усвідомленими, так і неусвідомленими і конфлікт між ними, як правило, є причиною неврозів. За впливом на сприйняття емоції розподіляють на позитивні та негативні. За впливом на організм їх класифікують як стенічні, що підвищують активність, енергію, збільшують глибину дихання, сприяють оздоровленню, а також астенічні, такі, що пригнічують людину. При цьому слід зважати на те, що одна й та ж сама емоція може для однієї людини бути стенічною, а для іншої – астенічною. Наприклад, страх може одну людину пригнічувати, позбавляти активності, а іншу – активізувати до дій, додавати їй бажаних «гострих» вражень.

Як наслідок, для певних людей фільми жахів є неприйнятними, а іншим - приносять задоволення.

До того ж емоції розрізняються за модальністю (якістю), зокрема, за знаком, за інтенсивністю, тривалістю, глибиною, генетичним походженням, складністю, умовами впливу, виконуваних функцій, за рівнями прояву в будові психічного (вищі-нижчі), за психічними процесами, з якими вони пов'язані, потребами (інстинктами), за предметним змістом і спрямованістю на себе та інших, на минуле, сьогодення і майбутнє, за особливостями їх вираження тощо

с.20 Гиппенрейт

Вочевидь, у процесі проведення уроку або лекції педагог має створювати позитивний емоційний фон, активізуючи переважно позитивні емоції, що забезпечуватиме ефективну міжособистісну взаємодію та оволодіння учнями (студентами) певними знаннями та навичками. При цьому різні негативні емоційні стани по-різному впливають на процес навчання. Наприклад, почуття розгубленості перешкоджає мисленнєвій діяльності. Як наслідок учень, якого зненацька викликали до дошки, нерідко, не може відповісти на елементарні запитання. Почуття тривоги заважає зосередженню, а страх фактично паралізує пам'ять. Так, боячись вчителя, учні на екзамені не можуть пригадати вивченого матеріалу. Натомість пізніше, вийшовши з аудиторії, легко відновлюють у пам'яті забуте.

Які ж саме емоційно-почуттєві стани є найкращими для учбової діяльності школярів? Нажаль, більшість наукових досліджень, що стосуються проблеми людських емоцій характеризуються певною абстрактністю і це не дивно, оскільки емоції не підкоряються формальній логіці. Їх перебіг нерідко носить спонтанний, важко передбачувальний характер. Разом із цим, незнання власного внутрішнього світу є причиною нездатності керування емоційно-почуттєвими станами та невміння передавати свої емоційні стани іншим, створювати та підтримувати певну емоційну атмосферу в колективі. Зрозуміло, що відповідні здатності та вміння є надзвичайно важливими саме у професії педагога, який організовує

взаємодію учнів, студентів. Саме тому йому необхідно дотримуватися певних емоційних орієнтирів, еталонів.

Узагальнення літературних джерел та досвід спостережень дозволили скласти перелік найбільш відомих емоцій та почуттів (табл.1). Суттєвою проблемою у процесі його складання стала невідповідність існуючих у певному мовному обігу термінів для їх позначення. Ця невідповідність, нерідко, призводить до мовних парадоксів.

Наприклад, стани розгубленості, збентеження та зниклової російською мовою перекладаються одним словом «растерянность». Натомість українське слово «образа» означає російською і «обида», і «оскорбление». Деякі емоційно-почуттєві стани, виражені однією мовою, не мають аналогічного вербального виразу іншою, наприклад російське «потерянность» ніяк не можна замінити українським словом «загубленість».

Як видно з таблиці 1, емоційно-почуттєвий світ людини є надзвичайно багатим, однак у повсякденному житті більшість проявляє лише незначну кількість емоцій і почуттів. Упродовж еволюції людські емоції і почуття набули різноманітності та забарвлення, що значно відрізняє нас від усього тваринного світу. Саме людині належить здатність керувати власними емоційно-почуттєвими станами, яка є в основі культури взаємодії та спілкування.

У психології існують різні підходи до групування, класифікації емоцій, їх розподілу на види та типи. Подана нижче класифікація, розроблена Б.І.Додоновим, є однією з найбільш повних і включає:

1. Альтруїстичні емоції, що виникають на основі потреби у співпраці, допомозі іншим, бажання приносити людям щастя і радість, хвилювання за людську долю тощо.

2. Комунікативні емоції - виникають на основі потреби у спілкуванні та проявляються як почуття симпатії, прихильності і т.д.

3. Глоричні емоції (від лат. "слава"), пов'язані з потребою в самоствердженні: почуття гордості, переваги.

Таблиця 1.

Типові емоції та почуття особистості

1. Азарт	47. Екстаз	93. Надія	39. Поміркованість
2. Апатія	48. Енергійність	94. Напруга	40. Презирство
3. Безпека	49. Ентузіазм	95. Настороженість	41. Прив'язаність
4. Безтурботність	50. Єдність	96. Натхнення	42. Пригніченість
5. Бадьорість	51. Жага	97. Невинність	43. Приниження
6. Байдужість	52. Жалість	98. Незворушність	44. Приреченість
7. Безпорадність	53. Жаль	99. Невдоволення	45. Прихильність
8. Безсилля	54. Жах	100. Невпевненість	46. Провина
9. Благоговіння	55. Задоволеність	101. Недовіра	47. Пустощі
10. Благополуччя	56. Зарозумілість	102. Незадоволеність	48. Радість
11. Боязнь	57. Заздрість	103. Незручність	49. Ревнощі
12. Буденність	58. Завзятість	104. Ненависть	50. Розгубленість
13. Вдячність	59. Закоханість	105. Неприязнь	51. Роздратування
14. Великодушність	60. Занепокоєння	106. Несамовитість	52. Розчарування
15. Велич	61. Завзятість	107. Нетерпіння	53. Розчулення
16. Веселощі	62. Заклопотаність	108. Неуважність	54. Самотність
17. Відданість	63. Засмучення	109. Нехтування	55. Сарказм
18. Влада	64. Замішання	110. Ніжність	56. Симпатія
19. Вознесеність	65. Запобігливість	111. Низькість	57. Скорбота
20. Впевненість	66. Зарозумілість	112. Ностальгія	58. Сміх
21. Відповідальність	67. Засудження	113. Нудьга	59. Смирненість
22. Втома	68. Захоплення	114. Образа	60. Смуток
23. Відраза	69. Заціпеніння	115. Обережність	61. Сором
24. Відстороненість	70. Зацікавленість	116. Обожнення	62. Співчуття
25. Відчай	71. Збентеження	117. Обурення	63. Співзвучність
26. Відчуженість	72. Збудження	118. Огида	64. Спокій
27. Врівноваженість	73. Зверхність	119. Острах	65. Справедливість
28. Гармонія	74. Здивування	120. Осяяння	66. Сприйнятливість
29. Гидливість	75. Зібраність	121. Ошелешеність	67. Стомленість
30. Гідність	76. Злість	122. Патріотизм	68. Страждання
31. Гнів	77. Зловтіха	123. Перевага	69. Страх
32. Голод	78. Зніяковілість	124. Передчуття	70. Стурбованість
33. Гордість	79. Зосередженість	125. Переляк	71. Сумнів
34. Горе	80. Зневіра	126. Печаль	72. Сум'яття
35. Гумор	81. Інсайт	127. Пиха	73. Суперництво
36. Дисгармонія	82. Інтерес	128. Підозрілість	74. Тривога
37. Дисонанс	83. Іронія	129. Плаксивість	75. Такт
38. Доброзичливість	84. Краса	130. Повага	76. Туга
39. Доброта	85. Лагідність	131. Покірність	77. Умиротворення
40. Довіра	86. Лінь	132. Порив	78. Упередженість
41. Допитливість	87. Лукавство	133. Порожнеча	79. Урочистість
42. Досада	88. Любов	134. Потворство	80. Хвилювання
43. Достаток	89. Лють	135. Похмурість	81. Царственість
44. Дружба	90. Міра	136. Подив	82. Цікавість
45. Ейфорія	91. Милування	137. Подяка	83. Цинізм
46. Екзальтація	92. Милосердя	138. Помста	84. Щастя

4. Праксичі емоції, що викликаються діяльністю, її змінами, успішністю чи неуспішністю, труднощами здійснення: захоплення роботою, приємна втома, приємне задоволення від того, що справу зроблено.

5. Пугнічні емоції (від лат. "боротьба"), визначаються потребою у безпеці, інтересом до боротьби: почуття спортивного азарту, спортивна злість.

6. Романтичні емоції: устремління до всього незвичайного, таємного: почуття містичного, почуття особливої значущості того, що відбувається.

7. Гностичні емоції (від грецьк. "знання"), пов'язані з потребою в пізнавальній гармонії: бажання проникнути у сутність явищ, подив при зіткненні з проблемою, радість відкриття істини.

8. Естетичні емоції, пов'язані з ліричними переживаннями: насолода гармонією і красою об'єкта чи явища, насолода звуками, поетично-споглядальні переживання.

9. Гедоністичні емоції, пов'язані із задоволенням потреби в тілесному та душевному комфорті: насолода приємними фізичними відчуттями - від смачної їжі, тепла, сонця, почуття безтурботності.

10. Акізитивні емоції (від. франц. "придбання"), що породжуються інтересом, тяжінням до накопичень, приємне відчуття від перегляду своїх надбань.

Наведений розподіл можна було б продовжити, однак, за таким різноманіттям та «подрібненням» втрачається щось суттєве, зокрема, практичність використання у педагогічній діяльності. Крім того межі розподілу емоцій є досить невизначеними, що викликає природні запитання: чому альтруїстичні емоції не можуть виникнути у процесі комунікації, як відділити глоричні емоції, пов'язані з бажанням слави від праксичних, коли, працюючи, людина прагне прославити свій колектив, країну тощо.

Нарешті, найважливішим практичним запитанням, що постає перед педагогом, залишається таке: «Як саме я можу здійснювати керування емоціями та почуттями?» Початковим кроком у цьому процесі є особистісна психологічна рефлексія, яка передбачає переключення уваги із зовнішніх подразників на

внутрішній світ, констатацію наявного емоційного стану, а також спостереження за його змінами.

Наступним кроком може бути оволодіння навичками довільного переходу від одного емоційно-почуттєвого стану до іншого, фіксація на певних станах протягом визначеного часу.

Після оволодіння вказаними навичками достатньою мірою слід зосередити увагу на розвитку мистецтва впливу власним емоційно-почуттєвим станом на оточуючих. При цьому слід зважати на те, що більшість свідомо чи підсвідомо прагне уникати контакту з людьми, які є носіями негативних станів, тоді як люди оптимістичні, захоплені, люблячі неначе притягують до себе.

Зрозуміло, що наведений в табл. 1 перелік емоційно-почуттєвих станів, розташованих за алфавітом, не є зручним для здійснення психологічної рефлексії та оволодіння наступними навичками. Потреба структурування типових емоційно-почуттєвих станів особистості спонукала нас до розробки спеціальної диференціальної шкали емоційно-почуттєвих станів особистості (табл.2).

В основу її розробки було покладено принцип диференціації емоційно-почуттєвих станів на позитивні та негативні, стеничні та астеничні; принцип прояву базових емоцій задоволеності та невдоволення у 4 модальностях: духовно-моральній, інтелектуально-творчій, естетичній та інтимно-особистісній.

Наведені модальності сутнісно відрізняють людські емоції від тваринного світу та коливаються у 4 координатах:

«Єдність - самотність»;

«Натхнення – відчай»;

«Захоплення – відраза»;

«Любов – ненависть».

У відповідності до розробленої шкали стан спокою особистості під дією зовнішніх (подій, обставин, спілкування) чи внутрішніх чинників (думок, спогадів тощо) змінюється емоційною реакцією, яка в загальному вигляді може описуватися у координатах «задоволеність (позитивні стани) – невдоволення (негативні стани)».

Таблиця 2.

Диференціальна шкала емоційно-почуттєвих станів особистості

П О		Духовно- моральні		Інтелектуально- творчі		Естетичні		Інтимно- особистісні
З	+10	Єдність	+10	Натхнення	+10	Захоплення	+10	Любовь
И	+9	Самовідданість	+9	Впевненість	+9	Велич	+9	Ніжність
Т	+8	Великодушність	+8	Осяяння	+8	Благоговіння	+8	Відданість
И	+7	Співчуття	+7	Передчуття	+7	Гармонія	+7	Прив'язаність
В	+6	Вдячність	+6	Зосередженість	+6	Співзвучність	+6	Закоханість
Н	+5	Гідність	+5	Ентузіазм	+5	Вознесеність	+5	Дружба
І	+4	Відповідальність	+4	Інтерес	+4	Краса	+4	Повага
	+3	Справедливість	+3	Сумнів	+3	Урочистість	+3	Довіра
	+2	Доброзичливість	+2	Здивування	+2	Сприйнятливність	+2	Симпатія
+1 Задоволеність								
	0	Спокій	0	Врівноваженість	0	Врівноваженість	0	Спокій
-1 Невдоволення								
Н	-2	Тривога	-2	Розчарування	-2	Упередженість	-2	Роздратування
Е	-3	Провина	-3	Байдужість	-3	Буденність	-3	Обурення
Г	-4	Сором	-4	Нудьга	-4	Потворство	-4	Засудження
А	-5	Приниження	-5	Смуток	-5	Низькість	-5	Образа
Т	-6	Нехтування	-6	Розгубленість	-6	Дисонанс	-6	Суперництво
И	-7	Зловтіха	-7	Жаль	-7	Дисгармонія	-7	Ревнощі
В	-8	Заздрість	-8	Апатія	-8	Цинізм	-8	Помста
Н	-9	Страх	-9	Приреченість	-9	Огида	-9	Лють
І	-10	Самотність	-10	Відчай	-10	Відраза	-10	Ненависть
		Астенічні		Астенічні		Стенічні		Стенічні

Деякі дослідники пов'язують емоційні стани з процесом самовдосконалення: під задоволенням (радістю), вони розуміють «такий пасивний стан, через який душа переходить до більшої досконалості, під незадоволенням (сумом) же такий, через який вона переходить до меншої досконалості. Далі, афект задоволення, що відноситься - разом і до душі і до тіла є приємністю або веселістю; такий же афект незадоволення - болем або меланхолією» [4].

Залежно від особистісних характеристик кожен із цих станів спрямовується в нашому випадку у відповідності до однієї з 4 модальностей (духовно-моральної, інтелектуально-творчої, естетичної та інтимно-особистісної) або утворюється їх різноманітним поєднанням. Активність проявів задоволеності чи невдоволення за наведеними модальностями зможе коливатися за шкалою від 1 до 10 балів.

Для прикладу розглянемо далі як нерідко вживані педагогом фрази позитивно впливають на емоційний стан учнів.

**Приклад активізації позитивних інтелектуально-творчих
емоційно-почуттєвих станів учнів**

Типові фрази вчителя	Типові емоційні стани учнів
Добрий день, діти. Радий вас бачити.	Врівноваженість, спокій
Сьогоднішня тема є незвичайною.	Здивування
Можливо, ми разом зможемо віднайти ще не відкриті закономірності?	Сумнів
Чи замислювалися ви над тим...	Інтерес
Я вірю, що разом ми зможемо...	Ентузіазм
Спробуйте мислити глибше, відкиньте все звичне, подолайте стереотипи!	Зосередженість
Ми стоїмо на порозі відкриття! Кожна ваша відповідь наближає нас до істини!	Передчуття
Ось вона, потрібна нам думка (результат)! Це саме те, що ми шукали!	Осяяння, інсайт
Тепер ми це знаємо і можемо використовувати!	Впевненість
Які ви молодці! Ваш клас унікальний!	Натхнення

На жаль, і досі у процесі професійної діяльності деякі вчителі не приділяють належної уваги створенню позитивної психологічної атмосфери в класі. При цьому використані фрази стають потужною зброєю, яка знищує мотивацію навчальної діяльності школярів, актуалізує в них негативне ставлення до вчителя, що подано на прикладі нижче.

**Приклад активізації негативних духовно-моральних
емоційно-почуттєвих станів учнів**

Типові фрази вчителя	Типові емоційні стани учнів
Добрий день, діти.	Врівноваженість, спокій
Ми з вашим класом нічого не встигаємо.	Тривога
Можливо, ви не дуже стараєтесь?	Провина
Ми вивчаємо дуже прості теми, які ви ніяк не можете зрозуміти...	Сором
Чи це клас у вас такий... Не знаю...	Приниження
Мені, звичайно, байдуже...	Нехтування
Але нічого, скоро іспити...	Зловтіха
Мені б ваші роки. Ви ж усе маєте. Не знаєте злиднів.	Заздрість
А ну, поклали зошити з домашнім завданням на край парти...	Страх
Іванов, ти як завжди. Хочу завтра побачити твоїх батьків. Готуйся...	Самотність

Важливо відзначити, що створення вчителем позитивної емоційної атмосфери на уроці може здійснюватися в будь-якій з 4 окреслених нами емоційних модальностей у залежності від специфіки предмету та навчальних завдань. При цьому слід зважати на психологічні закономірності перебігу емоційно-почуттєвих станів особистості і, зокрема, на такі явища як, емоційний перенос, резонанс і дисонанс, емоційне відчуження, інерція.

Явище емоційного переносу характеризується тим, що емоційно-почуттєві стани однієї людини (або групи) стають надбанням інших. При цьому інші люди можуть навіть не знати тієї причини, яка викликала сміх, печаль, страх перших. Так, страх від появи контролера у вагоні міського транспорту може миттєво передаватися всім пасажиром, а емоційно піднесена атмосфера спектаклю охоплювати глядачів ще у фойє театру. Використовуючи це явище у процесі педагогічної дії, вчитель може активізувати потрібні емоційні стани одного чи декількох учнів з тим, щоб з всі інші також увійшли в цей стан.

Емоційний резонанс у педагогічній взаємодії проявляється тоді, коли вчителю вдається долучити до свого емоційно-почуттєвого стану учнів, налаштувати їх сприйняття таким чином, щоб школярі мали ті ж самі переживання, які транслює він. Саме тоді емоції посилюються в геометричній прогресії, що в глобально-соціальному плані проявляється як народний героїзм (або песимізм), колективне трудове завзяття тощо.

Явище емоційного дисонансу між вчителем і учнями є значним бар'єром у спілкуванні. Спостереження показують, що особистість природно захищається від негативних станів оточуючих, застосовуючи при цьому тактику уникнення (відчуження) або агресії. Так, песимізм вчителя може сприйматися як загрозу для оптимістичного настрою учнів. На практиці, намагаючись миттєво придушити веселий настрій учнів, вчитель змушений вдаватися до авторитарних дій, тоді як врахування закономірностей перебігу емоційно-почуттєвих станів спонукало б його дати дітям час на заспокоєння або ж переведення емоції в іншу модальність.

Явище емоційної інерції проявляється, зокрема, в тому, що емоції учнів можуть спочатку зростати хвилеподібно в часі (в залежності від темпераменту), а надалі потребують часу для свого переходу в іншу модальність або ж у стан спокою. Так, намагаючись активізувати учнів, вчитель може розповісти веселу історію. У процесі її прослуховування учні тільки з часом почнуть сміятися все сміливіше, активніше себе поводити, жестикулювати, коментувати, однак не зможуть миттєво переключитися на подальшу серйозну роботу на уроці. Явище емоційної інерції пов'язане також з іншими психічними процесами – мисленням і волею особистості, що обґрунтовував у своїй теорії психічного оберту Н.Я. Грот. За поглядами вченого психічний оберт складається з чотирьох основних компонентів: відчуття, почуття, розумової обробки та вольового рішення, що переходить у дію [4, с.64].

У цілому використання наведених психологічних характеристик емоційно-почуттєвих станів особистості та диференціальної шкали емоційно-почуттєвих станів особистості може значною мірою сприяти розвитку здатності вчителя до створення сприятливої емоційної атмосфери на уроці.

Література

1. Большой психологический словарь. – 4-е изд., расширенное / Сост. и общ. ред. Б.Г.Мещеряков, В.П.Зинченко. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА; СПб.: Прайм-Еврознак, 2009. - С.760.
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. - К.: МАУП, 2000. – 312 с.
3. Изард К.Э. Психология эмоций. – СПб.: Питер,2011. – 461 с.
4. Психология эмоций. Тексты / Под ред. В. К. Вилюнаса, Ю. Б. Гиппенрейтер. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. —288 с.
5. Психологія. Підручник для педагогічних ВУЗів. За ред. Г.С.Костюка. Вид-во «Радянська школа». - К.: 1968. – С.334.

6. *Рибалка В. В.* Теорії особистості у вітчизняній психології: навч. посіб. / В.В. Рибалка / Ін-т педагогіки і психології профес. освіти АПН України. – К., 2006. – 529, [1] с.

7. *Фрейдджер, Р., Фейдимен Д.* Личность. Теории, упражнения, эксперименты / Роберт Фрейдджер, Джеймс Фейдимен; [пер. с англ.]. – СПб.: Пройм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 704 с.

8. *Фромм Э.* Душа человека / Э. Фромм. – М.: Республика, 1992. – 430 с.

Анотація

Едуард Помиткін

Створення сприятливої емоційної атмосфери на уроці як чинник успішної професійної взаємодії учителя з учнем

Розкрито психологічні характеристики емоційно-почуттєвих станів особистості. Наведено перелік та авторську диференціальну шкалу емоційно-почуттєвих станів особистості, подано приклади її використання у процесі професійної діяльності вчителя. Обґрунтовано здатність до встановлення сприятливої емоційної атмосфери на уроці як чинник успішної професійної взаємодії учителя з учнем.

Эдуард Помыткин

Создание благоприятной эмоциональной атмосферы на уроке как фактор успешного профессионального взаимодействия учителя с учеником

Раскрыты психологические характеристики эмоционально-чувственных состояний личности. Приведенные перечень и авторская дифференциальная шкала эмоционально-чувственных состояний личности, приведены примеры ее использования в процессе профессиональной деятельности учителя. Обоснована способность установления благоприятной эмоциональной атмосферы на уроке как фактор успешного профессионального взаимодействия учителя с учеником.

Edvard Pomitkin

Creating a supportive emotional atmosphere in the classroom as a factor in successful professional teacher interaction with pupils

The psychological characteristics of emotional and sensual personality states. The classification of the author and differential scale of emotional states of sensual, examples of its use in professional teacher. Proved ability in a supportive emotional atmosphere in the classroom as a factor in successful professional teacher interaction with pupils.